

arkivet.no

ÅRS RAP PORT

01-31
jan/des

—

2024

— — —
ARKIVET

Større rom for *menneskeverd*

En europeisk stemme for demokrati, menneskerettigheter og fred. ARKIVET freds- og menneskerettighetssenter er et nasjonalt forsknings- og formidlingssenter. Med utgangspunkt i andre verdenskrig utvikler, formidler og anvender vi kunnskap som skaper større rom for menneskeverd.

Våre *kjennetegn*

Hvis vi skal lykkes med vår visjon om å skape større rom for menneskeverd, må vi alle ta ansvar for å bygge en internkultur som er historiebevisst, ekte og engasjert.

Historiebevisste

Vi vil skape større rom for menneskeverd gjennom å lære av historien. Kunnskap om fortida er grunnlaget for forståelse av verden i dag og styrker muligheten til å påvirke samfunnsutviklingen i positiv retning.

Ekte

ARKIVET er et åsted og minnested over de som satt i tysk fangenskap under andre verdenskrig. I dag formidler vi historien med grunnlag i forskning og dokumentasjon.

Engasjerte

Vi vil at alle som kommer i kontakt med oss, skal oppleve hvor viktig det er å ha demokratiske grunnverdier og menneskerettigheter.

Vi jobber aktivt med å holde historien *levende*

KRISTINE STORESLETTEN SODAL
DIREKTOR

2024 har vært et innholdsrikt år for ARKIVET, med målrettet arbeid for å verne om et samfunn der frihet, demokrati og menneskerettigheter står sterkt.

I en tid der samfunnet preges av kontroverser og motsetninger, har året har også gitt oss erfaringer som har vært både utfordrende og lærerike. Å stå trygt forankret i våre verdier når det stormer, er viktigere enn noensinne.

Historien er vår plattform. Minnestedet utvikles kontinuerlig, og i år har vi blant annet jobbet med en ny utstilling om barndomsminner for 5.-7. trinn. Vi markerer minnedager, forvalter gjenstander og arkiver, og formidler kunnskap gjennom ulike kanaler. Lanseringen av podkasten 'Fortid, nåtid, framtid' har gitt oss en ny plattform for å nå ut med historien. En viktig milepæl ble nådd da 70 000 krigsseilere ble registrert i Krigsseilerregisteret, og arbeidet med Fanger.no er styrket.

Undervisning er et kjerneområde for oss. I år deltok 3 500 elever på vår største markering av Den Internasjonale Holocaustdagen. Totalt har 8 315 elever og studenter vært med på våre undervisningsopplegg. Vi har også satset på å nå bredere ut i Agder, og holdt lærerkurs for å ruste lærere til å håndtere krevende temaer i klasserommet.

Gjennom arrangementer som Demokratiuka og deltakelse på Arendalsuka har vi bidratt til uenighetsfellesskap og dialog om dagens samfunnsutfordringer. Et fullsatt Menneskerettighetstelt, med besøk fra blant andre stortingspresident Masud Gharahkhani og kunnskapsminister Kari Nessa Nordtun, viser at vårt arbeid er aktuelt og anerkjent.

ARKIVETs arbeid blir ansett som en del av en felles løsning på store samfunnsutfordringer, og sammen med de andre freds- og menneskerettighetssentrene i Norge blir vi nevnt i en rekke planer. Vi trekkes fram i regjeringens handlingsplaner mot antisemittisme og muslimfiendtlighet og i Ekstremismekommisjonens rapport fra 2024. I tillegg har ARKIVET gjennom ungdomsarbeidet bidratt direkte inn i Regjeringens arbeid med den nye ungdomsgarantien mot utenforskap.

I en tid preget av usikkerhet, er fakta, sannhetssoken og nyanser avgjørende. Jeg er takknemlig for å stå sammen med dyktige kolleger, frivillige og styremedlemmer i dette viktige arbeidet. Sammen fortsetter vi å skape større rom for menneskeverd.

8. januar-12. februar
Skolemarkering av Holocaustdagen
Forestillingen «Vi er tilbake – en kunstnerisk høyesterettssak» vist for niende trinn

25. januar
Minnekonserert: Håpets musikk

2.-8. mai
Demokratiuka
Formell åpning på ARKIVET.

13. mai
20.-årsjubileum for markering av Krigsseilernes dag

12.-16. august
Arendalsuka 2024
Tilstedeværelse hele uka på egen arena i Menneskerettighetsteltet og i hovedprogrammet med Blanke Ark.

September
Fullført FoU-samarbeid med Dembra for lærerutdanning ved HL-senteret

November
«Valg og verdier»-turné på skoler i ytre Agder-kommuner

November
Godkjent doktorgradsavhandling: The Nation in the Barrack: Norwegian experiences and identity in the Nazi camps, 1942-1945

10. desember
Markering av Menneskerettighetsdagen

Besøkstall og utadrettet aktivitet	s. 06
Fag og forskning	s. 08
Undervisning og Dembra	s. 11
Minnestedet	s. 15
Norsk digitalt fangearkiv og fangehistorien	s. 17
Norsk senter for krigsseilerhistorie og Krigsseilerregisteret	s. 19
PLATTFORM – Norsk institutt for forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme	s. 22
ARKIVETs venneforening og frivilligheten	s. 24
Arrangementer og publikumsaktivitet	s. 26
Årsregnskap 2024	s. 30

Besøkstall og utadrettet aktivitet

Stor gjennomslagskraft i møte med et *bredt publikum* både på og utenfor huset

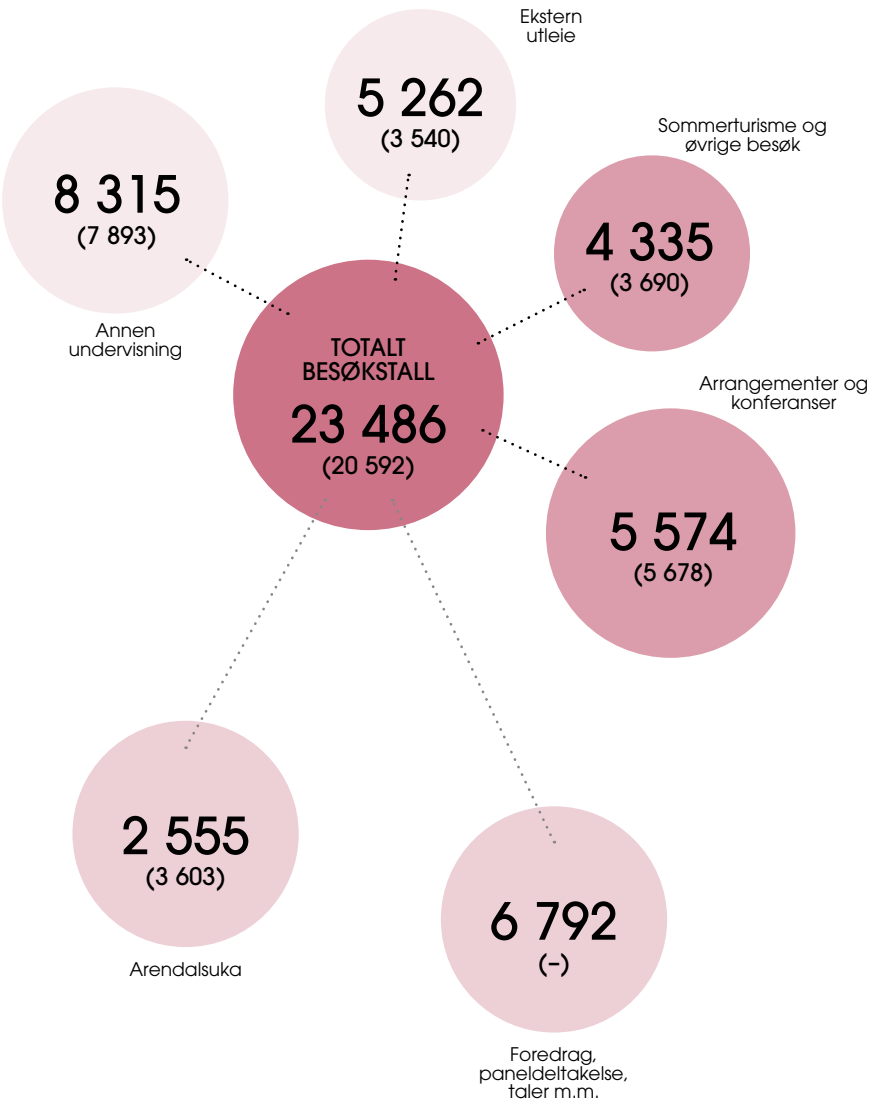
MØTE MED KUNNSKAPSMINISTEREN: Direktørene ved landets syv freds- og menneskerettighetssentre møtte kunnskapsminister Kari Nessa Nordtun i Menneskerettighetsteltet under Arendalsuka 2024.

«Opprivende, men veldig interessant». «Et fascinerende innblikk i en så mørk tid». Det nærmer seg 80 år siden andre verdenskrig tok slutt, men tilbakemeldingene fra publikum viser at ARKIVETs arbeid og formidling med utgangspunkt i okkupasjonsårene har stor betydning for menneskene vi møter. Gjennom undervisningsopplegg for både skoleelever og andre grupper, arrangementer, foredrag, samlinger og utstillingstilbud har ARKIVET i 2024 nådd et bredt lag av befolkningen på ulike arenaer, både lokalt og nasjonalt. ARKIVET har også styrket sin tilstedeværelse digitalt med lansering av ny nettside.

BESØKSTALL: Totalt 23 486 besøkende i 2024, mot 20 592 i 2023. I tillegg har ARKIVET nådd 2 500 tilhørere med Arendalsuka, og drevet omfattende formidlingsvirksomhet utenfor huset.

LANSERING AV HANDLINGSPLAN: ARKIVET ved direktør Tina Sodal var blant de inviterte til lansering av regjeringens handlingsplan mot antisemittisme i november.

	2024	2023	2022
Antall følgere på Facebook	6 401	5 057	5 501
Antall følgere på Instagram	1 287	1 223	1 109
Antall følgere på LinkedIn	390	ikke målt	ikke målt

SOSIALE MEDIER: Kontinuerlig innsats på sosiale medier sikrer kontinuerlig vekst i antall følgere. ARKIVET har i 2024 fått økt synlighet særlig på LinkedIn.

ARKIVET som arena for *utvikling* og *formidling* av kunnskap

FOU-SAMARBEID: I september ble det holdt avslutningsworkshop for FoU-samarbeid med Dembra for lærerutdanning ved HL-senteret på ARKIVET. Foto: Eivind Iveland

FORSKNINGSFORMIDLING: Historiker Georg Kristoffer Fjalsett er programleder i to sesonger av podkasten «Fortid, nåtid, framtid» som ble lansert i januar.

Som forskningsinstitusjon anerkjent av Norges forskningsråd, er utvikling og formidling av kunnskap på flere felt en viktig del av ARKIVETs virksomhet. En doktorgradsavhandling har blitt godkjent i 2024. I tillegg følger pågående forskningsprosjekter planlagt progresjon, ansatte har deltatt på forskerseminarer- og konferanser både i Norge og i utlandet, og forskningsformidling i ulike kanaler har preget året.

ARKIVET har i 2024 hatt totalt 6 årsverk knyttet til FoU-virksomhet. I tillegg til egne doktorgrads-, artikkel- og monografiprojekter, har flere av senterets ansatte bidratt med fagkompetanse blant annet som foredragsholdere, veiledere og forelesere.

ARKIVETs podkast «Fortid, nåtid, framtid» ble lansert i januar 2024. Podkasten formidler forskningskunnskap ved senteret og har publisert en sesong om *Hjemmeseilerne* og en sesong om Fanger, til sammen ni episoder. Forskning har også blitt formidlet gjennom kronikker, foredrag, panelsamtaler og undervisning for studenter.

ARKIVET fortsetter i 2024 å styrke sin rolle som kunnskapsbedrift gjennom produksjon og formidling av forskning på flere felt, herunder krigsseilere i krig og fred, fangehistorie og Arkivet som minneste, forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme, og demokratisk medborgerskap i fortid, nåtid og framtid.

Forskningsprosjekter og vitenskapelige publikasjoner
Doktorgradsavhandlingen *The Nation in the Barrack: Norwegian experiences and identity in the Nazi camps, 1942-1945* ble godkjent i november 2024, og formell uteksaminering ved universitetet skjer i Leicester i januar 2025. PhD-prosjektet “Historiebevissthet og demokrati”, som gjennomføres i samarbeid med Fakultet for humaniora og pedagogikk ved UiA, er i rute. Et bokprosjekt om funksjonshemmedes historie i Norge på oppdrag fra og i samarbeid med Stiftelsen Sophies Minde, følger fastsatt progresjon. Det innebærer levering av råmanus til oppdragsgiver i februar 2025 og planlagt lansering rundt årsskiftet 2025/26.

ARKIVET er også tilknyttet forskningsprosjektet *Uferdig fortid (Making Memories)*, som ledes ved UiA, og prosjektet ValiDE, som handler om å styrke demokratiske verdier blant fremtidige lærere. I tillegg arbeider en av ARKIVETs formidlere med en doktorgrad om utenforskap ved Universitetet i Agder. Fire vitenskapelige artikler ble publisert i 2024. Ni andre publikasjoner var ferdigstilt eller påbegynt ved utgangen av året.

Forskerseminarer- og konferanser

ARKIVETs ansatte har bidratt på flere seminarer og konferanser gjennom året. Bidragene inkluderer

- Innlegg på 17:e årlige nationella konferensen för historiedidaktisk forskning i Uppsala og på «Demokratidager» - en todagers konferanse om demokrati og medborgerskap.
- Presentasjon av forskning om norske jøder i Auschwitz med tittel *Beyond “Planet Auschwitz”: Shifting spatial perspectives on the Holocaust in Norway*

på konferansen Holocaust Exhibitions and Memory Culture i Oslo (HL-senteret)

- Fanger.no har blitt presentert på konferansen *Nazi Persecution – Person Data and Data Standards. A Conference for Researchers, Archive and Database Specialists Connected To Memorial Sites*.
- Innlegget “I spenn mellom education og pädagogik” på konferanse med fokus på ulike former for dialogisk filosofering på Universitetet i Sorøst-Norge (USN). Arrangører var USN, HL-senteret og Dembra.

- Innlegg og pandeltakelse med tema “Learning about, through and for democracy for Arts based and human rights practice in education and research”.
- Deltakelse på konferansen SIG 11 & 13 ved universitetet i Oxford. Fokus for konferansen var «Diversity within classrooms and societies: Perspectives on Teacher, Moral, and Democracy Education», med presentasjon av artikkelen «Lärande i terrorns residens: Iakttagelser och insikter vid elevers besök i Gestapos högkvarter».

Forskningsgrupper

- Dialogiske praksiser, Institutt for psykososial helse, fakultet for helse- og idrettsvitenskap på UiA
- Profesjoner og profesjonelle i samarbeid, UiA
- RVS Summer School (forskingskole).
- Samfunnsfagdidaktikk og utdanningsforskning, Samfunnsvitenskapelig fakultet, UiA
- Religiøse minoriteter og religiøs mangfold, Fakultet for humaniora og pedagogikk, UiA

Vitenskapelige publikasjoner

- Rosendahl, Bjørn Tore (2024). Semi-militarized in war and lack of recognition in peace: Norwegian and other Allied seafarers in the Second World War. *International Journal of Maritime History*, 36(3), 629-647.
- Hagen, Thomas V.H. (2024). Prevalence Rather than Popularity? A case study of wartime film programming in Southern Norway. *Kosmorama #286*, 2024. (Resultat av workshopserie støttet av De nordiske forskningsrådene.)
- T. Bjerkås & G. K. Fjalsett, Red. (2024). Sted og identitet: minne, markeringer og historiebruk i lokalsamfunn på Agder. Cappelen Damm forskning.
- Rosendahl, B.T & Hagen, T.V.H. (2024) Historikerne og spillefilmer om krigen på havet (ikke fagfellelvurdert fagartikkel). *Maritime perspektiver*, 1 (1).

Oversikt over publikasjoner: arkivet.no/publikasjoner/

Undervisning og DEMBRA

Dedikert innsats i arbeidet med opplæring av barn og unge

SKOLEMARKERING: Gjennom seks uker hadde ARKIVET besøk av 3 500 skoleelever på forestillingen «Vi er tilbake – en kunstnerisk høyesterettssak».

2024 har på undervisningssiden vært et aktivt år med mange flotte elevmøter. ARKIVET opplever et godt belegg fra skoler som ønsker samarbeid. Året som har gått har vært preget av høy aktivitet på huset, økt synlighet gjennom oppsøkende virksomhet flere steder i Agder og tilpasning til en krevende verdenssituasjon i møte med elever og lærere.

I 2024 deltok 2 491 elever på «Valg og verdier», som er standardopplegget for elever på ungdomstrinnet. 128 av disse gjennomførte opplegget på egen skole, med besøk av en av ARKIVETs formidlere. Totalt deltok 8 315 elever og studenter, fra mellomtrinnet til folkehøyskole, på ulike undervisningsopplegg i ARKIVETs regi. I tillegg har det blitt gjennomført to kurs for lærere i samarbeid med HL-senteret. 12. september ble «Å undervise i kontroversielle tema» med vekt på krigen i Midtøsten avholdt på ARKIVET.

Læringsarena har dette året hatt en større utskiftning av personell, uten at det virker å ha påvirket undervisningen i nevneverdig grad. Året har også vært preget av tett samarbeid med de øvrige freds- og menneskerettighetssentrene i landet, og ARKIVET var vertskap for en formidlerkonferanse gjennom Nettverkssamling for holdningsskapende formidling.

Et aktivt undervisningsår
I tillegg til det godt besøkte «Valg og verdier» for ungdomstrinnet, har det blitt holdt fagdager for videregående skole og gjennomført flere undervisningsopplegg for elever på ulike trinn. ARKIVET har tatt imot 416 elever på 5.-7. trinn til «Minnested: ARKIVET», 180 elever fra Mottaksskolen til «Ytringsfrihet», 319 elever til «I en boks på Arkivet» og 648 elever fra videregående skole til fagdag.

Samarbeidet med Amnesty International om fagdager for videregående har blitt videreført. Disse fagdagene er

treidelte: omvisning i utstillingen og lokal krigshistorie, ytringsfrihet for og nå, og Amnesty sitt opplegg «SOS-metoden Stillhet sårer». Nytt av året er besøk av ARKIVETs formidler til skoler ute i Agder med undervisningsopplegget «Valg og verdier». Aktiv oppsøkende virksomhet sikrer tilstedeværelse på skoler som normalt ikke ville ha kommet til ARKIVET, og bidrar til å gjøre både virksomheten og historien den formidler kjent.

Skolemarkering av Holocaustdagen 2024
I perioden 8. januar - 12. februar fikk 3 500 elever oppleve forestillingen «Vi er tilbake – en kunstnerisk høyesterettssak» på ARKIVET, som en del av årets markering av Den internasjonale Holocaustdagen for elever på niende trinn. Bakgrunnen for forestillingen var Den nordiske motstandsbevegelsens heising av naziflaget utenfor ARKIVET freds- og menneskerettighetssenter natt til 9. april 2018.

Hele huset ble tatt i bruk gjennom seks uker for å ta imot elevene til en omfattende markering. Opplegget ble gjennomført i samarbeid med Den kulturelle skolesekken, og elevene fikk utforske nazismens historie, Holocausts historie, moderne folkemord, FN's historie og rasisme i dagens samfunn.

Workshop på Arendalsuka UNG
På fredagen i Arendalsuka gjennomførte ARKIVET undervisningsleksjoner i Menneskerettighetsteltet. Her deltok 330 elever fra både ungdomsskole og videregående skole. Workshopen handlet om ytringsfriheten og dens vilkår under

andre verdenskrig. I samarbeid med Falstad presenterte ARKIVET Fanger.no og så på hva som skulle til for å bli fengslet. Elevenes tanker om ytringsfrihet i dag ble også utforsket ved å presentere dem for en rekke ytringer, eller ytringsuttrykk, som kan oppleves problematisk. Elevene ble bedt om å ta stilling til disse ved å plassere dem på en fem meters gradert planke. På denne måten fikk vi en oversikt over hvordan uenighetsfellesskapet kan se ut i praksis.

Medvind for Dembra
Majoriteten av Dembras arbeid er veiledning av skoler. Veiledning strekker seg over ca. 1,5 år. Skoleåret 24/25 ble det startet opp veiledning ved Songdalen ungdomsskole, Sam Eyde videregående skole og Drottningborg videregående skole. Høsten 2024 ble også det formelle Dembra-løpet på 1,5 år med Haumyrheia ungdomsskole, Lindebøskauen ungdomsskole og Rundevoll barneskole avsluttet. Tematikken skolene har jobbet med strekker seg fra gruppebaserte skjellsord, holdninger og utenforskap, til fordommer og gruppetenking.

Dembra ved ARKIVET har også sammen med HL-senteret og Dembra nasjonalt deltatt i et FoU-arbeid rundt arbeid om å styrke elevers ytringsrom. Arbeidet har resultert i et undervisningsopplegg som er tilpasset både ungdomsskole og videregående. Dette ligger tilgjengelig på dembra.no.

2024	8 315
2023	7 893
2022	7 329

Antall elever/studenter

TOTALT ANTALL: 8 315 elever fra mellomtrinn til voksenopplæring og folkehøyskole har deltatt på undervisningsopplegg i regi av ARKIVET i 2024.

2024	50	1 008	372
2023	800	918	164

Elever og elevråd Ansatte Foresatte og andre

DEMBRA: ARKIVET når elever, ansatte og foresatte på skoler som følger et veiledningsløp på halvannet år.

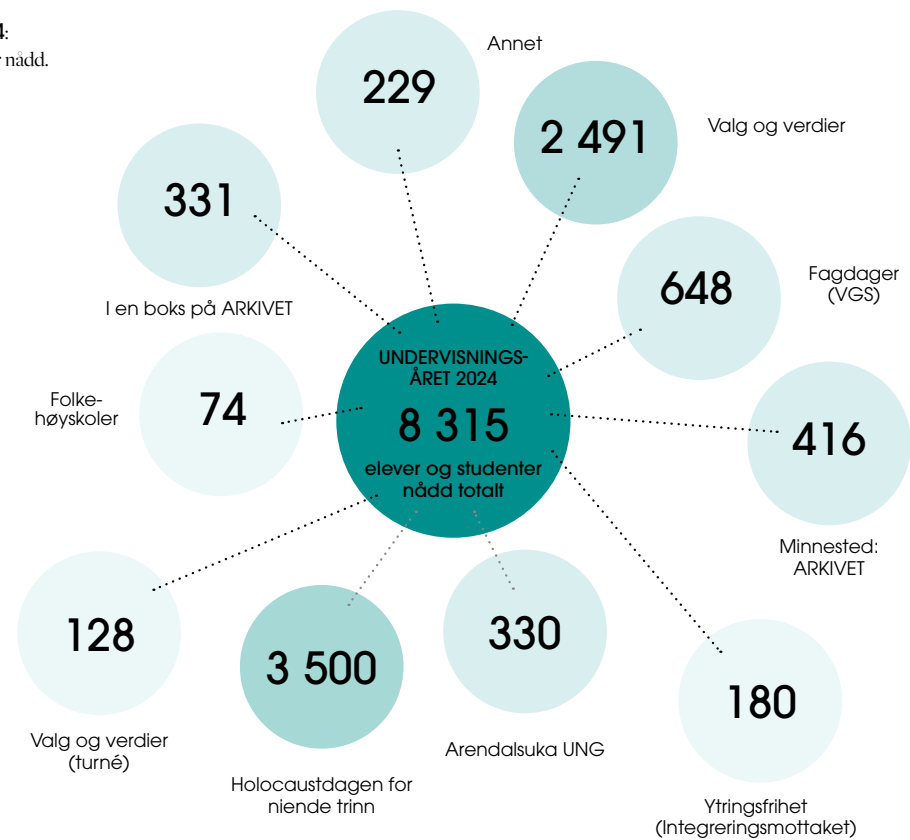

UNDERVISNING: Elever fra Mottaksskolen tar del i undervisningsopplegget «Ytringsfrihet».

ARENDALSUKA: 330 elever på ungdomsskole og videregående skole var med på workshop om ytringsfrihet i Menneskerettighetsteltet. Foto: South Coast Creative

UNDERVISINGSÅRET 2024:
Totalt er 8 315 elever og studenter nådd.

LÆRERKURS: Claudia Lenz fra HL-senteret holdt kurs for lærere om hvordan man skal håndtere kontroversielle tema i klasserommet. Foto: Eivind Iveland

Minnestedet

Et betydningsfullt arbeid for å bevare minnet om og forståelsen av vår felles fortid

I 2024 har det blitt arbeidet med utvikling av ny utstilling om barndomsminner, som er en del av et større prosjekt for å utvikle ARKIVET som minneste. Forprosjektet har gått over i et hovedprosjekt med mål om utstillingsåpning høsten 2025. Digitalisering av tidsvitneintervjuer, utvikling av fortellerkonseptet BE HEARD! og formidling av historie på ulike arenaer forteller om et innholdsrikt 2024.

Etter internt arbeid med ny utstilling i 3. etasje høsten 2023, startet det intensive arbeidet med forprosjekt til utstilling i samarbeid med SixSides i januar 2024. Utstillingsgruppa på ARKIVET utførte arbeidet i denne fasen, hvor fokus lå på å utarbeide strategisk plattform, faginnholdskompendium og brukerinnsikt.

Et revidert forprosjekt ble presentert og godkjent av styret i september. Hovedprosjektet ble utsatt på grunn av styrets ønske om endringer av forprosjekt for dette ble godkjent.

Ny utstilling om barndomsminner

Den nye utstillingen har fått minner som overordnet tema. Den vil presentere personlige barndomsminner om krig gjennom video, lydopptak, gjenstander, bilder og animasjoner. Målet er å særlig å løfte frem fortellingene og minnene til grupper som har vært underrepresentert i krigsminneformidling: kvinner, barn, minoriteter og sivile. Høsten 2024 har det blitt gjennomført intervjuer av mennesker som har opplevd krig som barn.

Utstillingens hovedmålgruppe er elever på 5., 6. og 7. trinn, og samarbeid med målgruppen har blitt vektlagt i arbeidet. I samarbeid med Ungt Entreprenørskap og Høvag skole ble opplegget SMART gjennomført med 75 elever over tre dager i februar. Dette gav verdifull kunnskap om målgruppa. Gjennom arbeidet fikk vi kunnskap om elevenes forestillinger og forkunnskaper knyttet til krig, flukt, fred,

demokrati og forsoning, og ikke minst mange ulike forslag til hvordan vanskelig historie kan brukes for å skape et mer fredelig samfunn.

Målet er å gi spesielt barn i alderen 10-12 år en mulighet til å lære om effektene av krig på et ekte åsted, og bruke dette aktivt for å bidra til et fredeligere samfunn.

En studietur med hovedbesøk til War Childhood Museum i Sarajevo som er per nå det eneste museet i verden som fokuserer på barns erfaringer fra krig, har også gitt viktig kunnskap som blir tatt med i det videre arbeidet med ARKIVETs nye utstilling.

Utvikling av BE HEARD!

BE HEARD!-konseptet er i stadig utvikling. I 2024 har konseptets teoretiske grunnlag mangfoldskompetanse og deltakende metodikk blitt brukt i den nye utstillingen. Det innebærer et fokus på den personlige fortellingen og selvrepresentasjon. Dette fordi vi ønsker at den nye utstillingen skal synliggjøre individet, og lære publikum gjennom personlige fortellinger, og gjenstander hvordan noen personer har erfart krig som barn, og hvordan slike minner kan påvirke et helt liv. Ut ifra intervjuene som har blitt utført er det gjort et utvalg av personer som har minner fra ulike kriger i verden, som skal presenteres i utstillingen. Disse skal gjennomføre et fortellerkurs i begynnelsen av 2025, og bli en del av utstillingen som åpner i november 2025.

**Digitalisering av
tidsvitneintervjuer**

I 2024 ble rundt 180 videoopptak med tidsvitneintervjuer sendt til Nasjonalbiblioteket for digitalisering. I forkant ble det gjort et stort arbeid med registrering, etikettering og pakking av

materialet. Nasjonalbiblioteket har et nasjonalt oppdrag med å digitalisere Norges kulturarv, og nå er ARKIVETs tidsvitneintervjusamling en del av det. Opptakene som ble sendt i 2024 stammer fra prosjektet Norgesdokumentasjon. ARKIVET kan trolig få tilgang på de

digitaliserte opptakene i løpet av 2025, avhengig av digitaliseringskøen hos Nasjonalbiblioteket.

Monter for visning av samlingen

Høsten 2024 ble en stor monter med utstillingen *Tomrom* satt opp i resepsjonen. Monteren ble i samme runde oppgradert med låsbar skyvedør, noe som gir en etterlengtet mulighet til å vise frem mer av samlingene i form av kortvarige utstillinger. Den låsbare døra gir også en sikkerhet ved at man lett kan komme inn i monteren ved behov, for å avverge potensielle skader på gjenstandene som stilles ut.

WORKSHOP MED MÅLGRUPPEN: Elever i 5., 6. og 7. trinn har blitt aktivt involvert i arbeidet med å utvikle ny utstilling om barndomsminner.

TOMROM: Den temporære utstillingen *Tomrom* som handler om jødiske Edith Reichwald sin historie ble aktivt tatt i bruk i undervisning. Foto: Anja Kathrine Laland Gyberg

Norsk digitalt fangearkiv og fangehistorien

Utvikling og synliggjøring av kunnskap om fangehistorien

I 2024 har det vært lagt ned stor innsats i arbeidet med å utvikle og formidle kunnskap om fangehistorie og gjøre Fanger.no som ressurs kjent for flere. En nyansettelse, en godkjent doktorgradsavhandling, formidling og synliggjøring i nettverk, har både styrket ARKIVET som knutepunkt for kunnskap om fangehistorie og vist hvordan Fanger.no kan være en viktig ressurs for mange.

MARKERING: Arne Eilertsen, som satt som fange som 12-åring under krigen, deltok i samtale under markeringen på Riksarkivet sammen med etterkommere Gard B. Eidsvold og Heidi H. Uldal. Foto: Kjetil Sviland

I 2024 gjorde Arkivverket tilgjengelig digitalt for Fanger.no, som del av et samarbeid om markeringen 9. april, en ny og stor samling med arkivmateriale kalt “Arkivverkets vårslipp 2024: Norske politiske fanger”. Arbeid med dette materialet er påbegynt, i tillegg til at man har fortsatt å registrere fra fengselsmaterialet som ble gjort tilgjengelig i 2023.

Også i 2024 har mange frivillige vært involvert i arbeidet med å registrere fangeopplysninger. Både på og i tilknytning til ARKIVET og Falstadsenteret er det en stor gruppe av engasjerte frivillige som gjør en stor og viktig innsats.

Større markering 9. april
9. april 2024 ble det, i samarbeid med Falstadsenteret og Arkivverket, gjennomført følgende arrangement: “Fanget i fortiden, husket i fremtiden:

Markering av Fanger.no og norsk fangehistorie 1940-1945”. Markeringen ble holdt på Riksarkivet, var åpen for publikum og ble streamet. Åpningen ble gjort av kultur- og likestillingsminister Lubna Jaffery. Et av høydepunktene var samtale mellom fange Arne Eilertsen og etterkommere Gard B. Eidsvold og Heidi H. Uldal.

Ny undervisningsmodul
En ny undervisningsmodul på Fanger.no ble lansert i januar 2024. Modulen ble utviklet med støtte fra Sparebankstiftelsen DNB, og inneholder undervisningsopplegg for ungdomsskole og videregående, samt lærerveiledninger. Gjennom annonser i Lektorbladet og på Utdanningsnytt.no, og markedsføring rundt og på markering 9. april, har Fanger.no søkt å nå ut og fortelle skoler om disse helt nye muligheter til å bruke nettsiden i undervisningssammenheng.

Forskning på fangehistorie
I 2024 ble en doktorgrad i historie om Holocaust og norske fanger i konsentrasjonsleirene fullført. To forskningsartikler er ferdigstilt, og deltakelse på flere internasjonale forskerkonferanser har bidratt til å gjøre ARKIVETs kunnskap og satsing på feltet kjent for flere. En av disse var konferansen Nazi Persecution – Person Data and Data Standards i Dachau/München, hvor Fanger.no ble presentert.

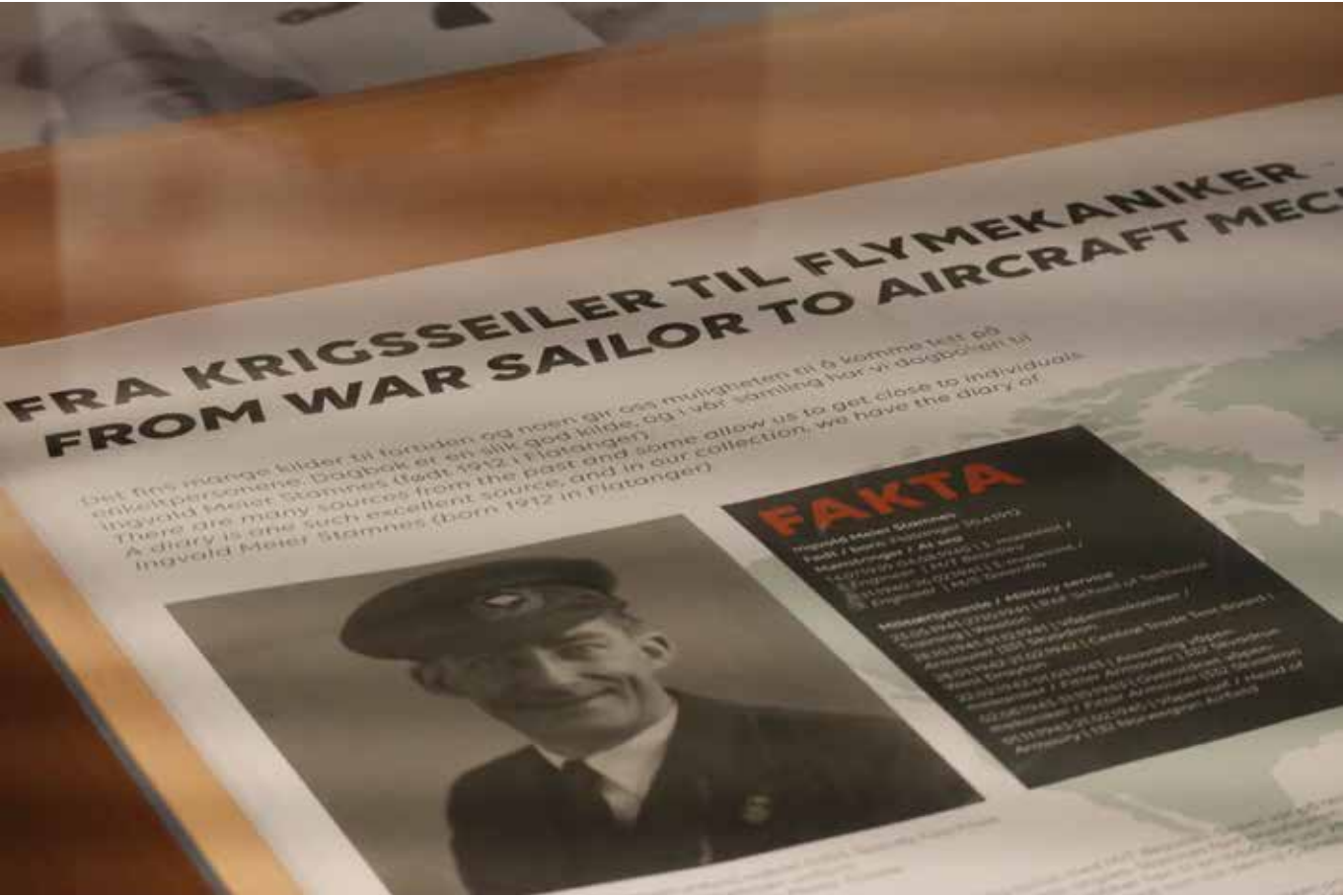
I løpet av 2024 er det utarbeidet en prosjektbeskrivelse til et forskningsprosjekt med tittelen: “De deporterte: implikasjoner for fanger sendt fra Norge til nazistiske fengsler og leirer under andre verdenskrig”.

NORSK DIGITALT FANGEARKIV: Totalt 47 628 menn og kvinner som satt i fangenskap under andre verdenskrig har blitt registrert på Fanger.no.

Norsk senter for krigsseilerhistorie og krigsseilerregisteret

Dedikert innsats på mange arenaer for krigsseilernes historie

UTSTILLING: Ny mini-utstilling i ARKIVETs fagbibliotek handler om krigsseiler Ingvald Meier Stamnes.

Gjennom 2024 har det blitt arbeidet aktivt med dokumentasjon, forskning og formidling av krigsseilernes historie. Publikum kunne delta på det som ble 20. året på rad med markering av Krigsseilernes dag i mai, det har blitt inngått nye internasjonale samarbeid og Krigsseilerregisteret rommer stadig flere krigsseilere som får sine historier bevart og fortalt.

Dokumentasjon i Krigsseilerregisteret

I 2024 ble nærmere 2800 nye krigsseilere registrert. Totalt har over 70 000 krigsseilere fått en profil i registeret. Flesteparten av disse har blitt dokumentert gjennom den systematiske registreringen av krigsseilere i nøytral fart 1939-40 og i tysk-kontrollerte farvann 1940-45. Dette prosjektet startet opp i 2024, og hittil er kildene på sjøfolkene fra Finnmark og Troms ferdig gjennomgått, og Agder nesten ferdig.

Det har også blitt gjennomført en systematisk kvalitetssjekk av samtlige sjøfolk fra Nederland og Surinam i registeret i samarbeid med nederlandske kolleger som står bak databasen

Koopvaardijpersoneel 1940-1945. Et liknende samarbeid med kolleger i Estland har bidratt til å styrke dokumentasjonen av estiske krigsseilere på norske skip. Blant publikum er fortsatt Krigsseilerregisteret i mye bruk, med om lag 100 000 unike besøkende i 2024.

Krigsseilernes dag for 20. gang For 20. gang ble Krigsseilernes dag arrangert på Arkivet. Derfor ble det satset litt ekstra denne gangen, og temaet for årets markering var «Veien til anerkjennelse». Hovedgjest var tidligere forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen som ga krigsseilerne den offisielle unnskyldningen i 2013. Et annet høydepunkt var musikalske innslag fra Marinemusikken.

Forskning og formidling Artikkelen “Semi-militarized in war and lack of recognition in peace: Norwegian and other Allied seafarers in the Second World War” ble publisert i det anerkjente tidsskriftet International Journal of Maritime History. I det nye norske tidsskriftet Maritime perspektiver ble fagartikkelen «Historikerne og spillefilmer om krigen på havet» publisert. I tillegg er to andre vitenskapelige artikler ferdigstilt om hhv. kvinnelige krigsseilere og kunnskapsstatus for krigsseilerhistorien.

NSK har formidlet krigsseilerhistorie bredt både mht. tema, målgrupper og kanaler. Ny mini-utstilling om krigsseiler Ingvald Stamnes ble produsert, vår vandreutstilling

i tilknytning til spillefilmen «Krigsseileren» har vært på flere biblioteker og Jon Michelets bibliotek ble gjort tilgjengelig digitalt. Undervisningsopplegget «I en boks på Arkivet» ble gjennomført for 300 elever, og på NRK TV ble NSK sitt arbeid profilert både på Helgemorgen og i dokumentaren «Englandsfarere». En rekke foredrag er holdt om krigsseilere, både på Sørlandet og Østlandet. NSK har i 2024 ledet produksjonen av ARKIVETs podkast, med krigsseilere og fanger som temaer.

Nærmere 900 publikumshenvendelser om krigsseilerhistorie er blitt besvart av NSK i løpet av 2024.

Krigsseilerrekviem på Kilden NSK og ARKIVET var sentrale samarbeidspartnere da Marinemusikken og Operakoret satte opp Krigsseilerrekviem i Kilden 20. juni. En stor del av verkets tekster var hentet fra arkivmateriale som komponist Morten Cristophersen hadde fått tilgang til i NSKs arkiver. Som en del av oppsetningen organiserte Marinemusikken en todagers tur fra Oslo for 120 nasjonale og internasjonale gjester.

Besøk på ARKIVET og foredrag om NSK sin virksomhet var en del av opplegget. Her var seks ambassader representert.

Internasjonalt samarbeid Krigsseilerhistorien er internasjonal, og NSK har i 2024 fortsatt samarbeidet med partnere i Estland om framtidig bok og utstilling. NSK har videre vært i kontakt med pårørende til norske krigsseilere i både USA og Storbritannia gjennom digitalt foredrag for norsk-amerikanere og fysisk møte med etterkommere i Liverpool. Her ble også “The Battle of the Atlantic Research Partnership” etablert sammen med sentrale britiske og nederlandske aktører på feltet (museum og nettsteder).

KRIGSSEILERNES DAG: Tidligere forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen deltok på markering av Krigsseilernes dag, som ble gjennomført for 20. år på rad i 2024.

2024	72 288	5 199*	Ca. 100 000**	25 800	8 200	1 200	900
2023	69 467	5 260	142 344	23 100	8 000	1 099	1 135
2022	68 850	5 015	134 000	19 306	–	–	799
	Antall registrerte krigsseilere totalt	Antall registrerte skip totalt	Totalt antall besøkende på krigsseiler-registeret.no	Totalt besøkende på minnehallen.no	Følgere på FB	Følgere på IG	Publikums-henvendelser per år

NSK: I 2024 mottok Norsk senter for krigsseilerhistorie rundt 900 henvendelser og totalt rundt 100 000 besøkende på Krigsseilerregisteret.no. *I 2024 har det blitt utført en kvalitetssikring tilknyttet norske skip i databasen. Dette har ført til at noen skip uten relevans for Krigsseilerregisteret har blitt avpublisert **Målinger kan ikke sammenlignes med tidligere år pga. nytt grunnlag for innsikt (overgang fra Universal Analytics til Google Analytics 4).

PLATTFORM – norsk institutt for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme

Bred innsats for *kompetanseheving* og *samarbeid* på forebyggingsfeltet i regionen

ARENDAJSUKA: PLATTFORM-leder Ingunn Tønne ledet arrangementet «En turbulent verden i endring» i Menneskerettighetsteltet under Arendalsuka. Foto: South Coast Creative

I 2024 har det tverrinstitusjonelle samarbeidet mellom fagmiljø innen politi, kommuner og forskning fått økt aktualitet i lys av Ekstremismekommisjonens rapport som kom i mars. PLATTFORMs arbeid med å utvikle og formidle kunnskap og legge til rette for samarbeid mellom aktører på feltet, har bidratt til at PLATTFORM har blitt lagt merke til og anerkjent for sitt arbeid gjennom året som har gått.

NOU 2024:3 «Felles innsats mot ekstremisme: Bedre vilkår for det forebyggende arbeidet»

1. mars 2024 leverte Ekstremismekommisjonen fra seg den offentlige utredningen med tittel «Felles innsats mot ekstremisme: Bedre vilkår for det forebyggende arbeidet». Utredningen peker på en rekke anbefalinger på det forebyggende feltet for tiden fremover. PLATTFORM nevnes flere ganger i utredningen, blant annet som et godt eksempel på hvordan regionale samarbeid kan fungere.

Utredningen har preget mye av PLATTFORMs arbeid og fokus i 2024, og var også grunnlag for arrangementet «Hvordan bør vi jobbe med forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme i årene fremover?» som ble holdt på ARKIVET 9. april. Her deltok flere medlemmer og leder av kommisjonen, sammen med forfatterne av rapporten «Evaluering av politiets radikaliseringskontaktordning».

Kompetanse- og nettverksbygging i kommunene

Gjennom året har PLATTFORM gitt førstelinjetjenesten i Agder både kompetanseheving på fagfeltene og nettverksbygging på tvers av kommunegrensene og yrkesgrupper. De faste fagsamlingene for SLT-koordinatorene har blitt utvidet til også å inkludere politikontaktene, som er kommunens kontaktpunkt hos det lokale politiet. I 2024 har vi åpnet disse samlingene delvis, for alle som ønsker å få med seg de faglige innleggene. Dette gir både et lukket forum for erfaringsutveksling og et åpent forum for kompetanseheving.

PLATTFORM har besøkt en rekke kommuner i Agder i året som har gått, og hatt viktige møter for økt forståelse

FAGDAG: Leder av Ekstremismekommisjonen, Cathrine Thorleifsson, på PLATTFORMs fagdag 9. april.

og bedre samarbeid på tvers. Vi har også deltatt på og arrangert egne fagdager for kommuneansatte i Lindesnes kommune og Froland kommune, i godt samarbeid med kommunen selv. I Kristiansand kommune har PLATTFORM bidratt i arbeidet med oppdatering av lokal handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Arrangementer og faglige bidrag

PLATTFORM både samarbeider på, bidrar til og arrangerer en rekke arrangementer gjennom året. Eksempler på dette er MEET (Muslim European Engagement Program), fagdag for politiet i østre Agder og Kristiansand internasjonale barnefilmfestival/Ung filmfest. PLATTFORM hadde også to arrangementer under Arendalsuka i 2024, med titlene «Når samfunnet forvitrer – turbulens i verden og gjenklang her hjemme» og «Skal lærerne opptre som

politi på skolen?», sistnevnte i samarbeid med OsloMet.

Mentornettverk Agder

Sammen med gode samarbeidspartnere i RVTS Sør drifter PLATTFORM det regionale kompetansenettverket Mentornettverk Agder. Deltakerne i nettverket har alle gjennomført den nasjonale mentoropplæringen om forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme. I nettverket deler deltakerne egen kompetanse med hverandre, og PLATTFORM og RVTS Sør tilrettelegger for samlingene og inviterer inn eksterne kompetanse. Nettverket har brukt året som har gått på å finne sin form, og vil fortsette dette viktige arbeidet i året som kommer.

ARKIVETs venneforening og frivilligheten

En stor støtte for ARKIVET i et *viktig samfunns- oppdrag*

Med frivilligheten som viktig støtte, har ARKIVET lagt bak seg et innholdsrikt år hvor frivillige krefter har jobbet tett med ARKIVETs ansatte for å løse nye og gamle oppgaver. I likhet med tidligere år, har ARKIVETs venneforening og andre frivillige bidratt aktivt inn i arbeidet som gjøres med å ta vare på bygget, og å lære om og lære bort den historien som sitter i veggene.

Journalist og forfatter Kristin Aalen var en av flere som holdt foredrag i programserien «Venneforeningen presenterer», hvor Venneforeningen inviterer til åpne publikumsarrangementer som handler om temaer knyttet til forfatternes egne bøker. Onsdag 23. oktober dykket Aalen ned i historien til torturisten Max Rook under det som ble en av totalt tre godt besøkte bokpresentasjoner.

Venneforeningens engasjement for å løfte frem ARKIVETs historie er en viktig drivkraft i senterets arbeid med formidling av fortidens mørke kapitler. Bokpresentasjonene har blitt en populær del av publikumsprogrammet og en viktig møteplass for et publikum som engasjerer seg i og bidrar til å holde historie om krigen levende.

Samarbeid med Venneforeningen

Venneforeningen har en betydningsfull rolle i formidlingen til barn og unge, som er en av målgruppene ARKIVET arbeider aktivt med å nå på flere arenaer. Medlemmene

engasjerer seg aktivt gjennom omvisninger i den faste utstillingen om krigen på Agder, bidrar med praktisk støtte i forbindelse med arrangementer og tar ansvar for gjennomføringen av faste markeringer og arrangementer. I likhet med foregående år, har venneforeningens innsats under Arendalsuka 2024 vært en viktig faktor for vellykket gjennomføring.

Formidling av husets historie

Omvisning i den permanente kjellerutstillingen «Brennpunkt Arkivet» har i mange år vært et fast ukentlig tilbud til publikum. Hver søndag stiller omvisere for å lære de oppmøtte om krigsårene og menneskene som levde under okkupasjonen. I perioden 1. juli til 25. august ble åpningstidene utvidet, og turistene fikk tilbud om daglig omvisning. Skoleelever og turister som har besøkt utstillingen utgjør en større andel av det totale besøktallet, og kunnskapen om utstillingen og historien den formidler som medlemmer av venneforeningen besitter, fortsetter å være en betydningsfull ressurs for ARKIVET og en viktig kilde til kunnskap for besøkende.

BOKPRESENTASJON: Forfatter Hilde Henriksen Waage holdt foredrag med utgangspunkt i sin bok «Spillet om Syria» på venneforeningens bokpresentasjon i mai.

OMVISNING: Elever i videregående skole får omvisning i kjellerutstillingen «Brennpunkt Arkivet» som en del av fagdag på ARKIVET.

ARENDALSUKA: Stortingspresident Masud Gharahkhani i engasjert samtale om utenforskap med ungdom fra ARKIVETs ungdomssatsing Blanke Ark. Foto: South Coast Creative

Demokratiuka med Europakonferansen i mai og Arendalsuka i august har i 2024 utgjort hovedsatsingene i møte med et voksende publikum. I tillegg til å være et samlingspunkt for ungdom gjennom Blanke Ark, har ARKIVET møtt nye og gamle publikummere gjennom markeringer av historisk betydningsfulle datoer og samtaler om dagsaktuelle tema.

Arrangementer og publikumsaktivitet

Godt besøkt publikumsprogram med *dagsaktuelle* tema på agendaen

Besøkstallet for arrangementene som ble holdt på ARKIVET i 2024 vitner om at senteret har blitt kjent som en arena hvor temaer av betydning for samfunnet blir løftet opp. Totalt har 5 574 mennesker gjestet ARKIVETs arrangementer. Å formidle kunnskap og løfte frem et mangfold av stemmer fortsetter å være viktig i møte med publikum. Gjennom året har det også vært samarbeidet tett med organisasjonene som holder til i samme bygg.

Vårens program var i sin helhet preget av viktige samarbeid med andre aktører i regionen. 15. februar ledet programansvarlig Kristiansand kommunes konferanse «Trygg sammen» sammen med Inga Marte Thorkildsen. Konferansen handler om hvordan vi i et tverrfaglig samarbeid mellom organisasjoner, innbyggere, politikere og beslutningstakere kan jobbe sammen for å oppnå Kristiansand kommunes nullvisjon som sier at ingen barn eller unge skal oppleve vold eller overgrep. Her er Kristiansand en foregangskommune.

Markeringer og minnedager
Publikumsprogrammet for 2024 begynte med en bred markering av Den internasjonale Holocaustdagen. Elever fra Agder tok del i den interaktive forestillingen «Vi er tilbake – en kunstnerisk høyesterettssak». Prosjektet ble lansert under overskriften Den internasjonale Holocaustdagen 2024 sammen med minnekonserten «Håpets musikk». Minnekonserten ble skapt i samarbeid med Kristiansand Symfoniorkester, Kilden og

NRK Hovedscenen. Selve dagen den 27. januar ble markert med et eget arrangement på ARKIVET i samarbeid med Maya Lasker-Wallfisch, datter av Anita Lasker-Wallfisch som er siste gjenlevende musiker fra kvinneorkesteret i Auschwitz-Birkenau. Deler av programmet ble også presentert under en fredsmarkering i Kilden. Det har blitt arrangert en rekke markeringer gjennom året. 26. februar var ARKIVET samarbeidspartner på solidaritetsmarkering for Ukraina i Kilden. I tillegg har kvinnedagen 8. mars, frigjøringsdagen 8. mai, Krigsseilernes dag 13. mai, 17. mai og FNs verdensdag for flykninger 21. juni blitt markert gjennom våren.

Høsten 2024 inviterte ARKIVET til markering mot antisemittisme 26. november, på årsdagen for den største deportasjonen av norske jøder under andre verdenskrig, og markering av FNs internasjonale solidaritetsdag for det palestinske folk 29. november. 30. november ble ARKIVETs fasade lyst opp i blått i forbindelse med den årlige Cities for Life-markeringen mot dødsstraff, og 10. desember ble punktum for årets markeringer satt med åpen familiedag på Menneskerettighetsdagen.

Demokratiuka
Demokratiuka åpnet også i 2024 på ARKIVET med et sterkt program om definisjonsmakt, representasjon og blindsoner. Styreleder Norunn Benestad

DEMOKRATIUKA: Ukrainsk-norsk organisasjon i Agder har vært en viktig samarbeidspartner, og i 2024 bidro de med kunstnerisk innslag under offisiell åpning av Demokratiuka på ARKIVET.

17. MAI-FEST: I samarbeid med flere aktører inviterte ARKIVET til fest og markering.

HOLOCAUSTDAGEN: Bidragsyterne på scenen sammen med Maya Lasker-Wallfisch (sort), etterkommer av Holocaust-overlevende Anita Lasker-Wallfisch, under minnekonserten «Håpets musikk» i januar 2024. Foto: Heida Gudmundsdottir

bidro, sammen med flere av ARKIVETs ansatte og eksterne gjester. ARKIVET inviterte til demokratiball for ungdom, bokpresentasjon med Hilde Henriksen Waage, filmpremiere og samtale om fornorskning og forsoning i samarbeid med Frode Vestad og Sørnorsk Filmsenter, samt markering av 8. mai med kransenedleggelse og bokpresentasjon ved Thorbjørn Jagland.

Blanke Ark bidro inn i Europakonferansens kunstneriske program sammen med talentprogrammet CreaTeMe ved UiA. ARKIVETs programansvarlig ledet også en panelsamtale på UiA under fremleggingen av rapporten «Strukturell rasisme i Kristiansand».

Europakonferansen

Europakonferansen om demokrati og menneskerettigheter er et samarbeid mellom ni partnere og ble i 2024 arrangert for femte gang. Tema for årets konferanse, som ble avholdt på Kilden teater og konserthus 6. mai, var blant annet hvordan fundamentale menneskerettigheter kan forsvares i en tid med krig og kriser.

Europakonferansen er vertskap for foredragsholdere og paneldeltakere fra en rekke nordiske og europeiske land. Blant gjestene var tidligere EU-kommissær Cecilia Malmström fra Sverige og presidenten i Nordisk Råd, Bryndís Haraldsdóttir, fra det islandske Alltinget og visegeneralsekretær i Europarådet, Bjørn Berge, NRK-reporter Sidsel Wold og FN-spesialkoordinator for fredsprosessen i Midtøsten, Tor Wennesland.

Som partner tar ARKIVET del i det som er en storslått og viktig årlige begivenhet, og senteret var synlig til stede på mange arenaer i og utenfor det åpne programmet.

Ungdomstilbudet Blanke Ark

ARKIVETs ungdomstilbud Blanke Ark gjennomførte i løpet av våren 2024 en rekke åpne kveldsarrangement.

Ungdommene fikk reise til Tusenfryd, og de åpnet også konferansen Ung Support i Arendal 11. april. Ung Support er et fem-årig innovasjonsprosjekt som skal gi ny kunnskap om utenforskap blant unge, og er et samarbeid mellom Agder fylkeskommune, NAV og forskningsinstituttet NORCE.

24. mai inviterte ARKIVET sammen med NAV Agder, Agder fylkeskommune, NAV nasjonalt og arbeids- og inkluderingsdepartementet til et nytt skriveverksted for ungdom, NAV-veiledere, ungdomsveiledere og beslutningstakere. NAV nasjonalt stilte med Sonja Skinnarland, mens departementet stilte med statssekretær Per Olav Skurdal Hopso og seniorrådgiver og digital redaktør Sandra Mørkestøl.

Arendalsuka

Også i år hadde ARKIVET en tydelig tilstedeværelse under Arendalsuka 12.–16. august. Ved å ta fullt ansvar for Menneskerettighetsteltet som arena, legger senteret til rette for at landets freds- og menneskerettighetssentre sammen kan ha et sterk og koordinert program hele uken. Hele ARKIVETs arbeid ble presentert gjennom årets program. I tillegg til et tett program i teltet, var også mange av ARKIVETs ansatte medvirkende i arrangement på andre arenaer. Menneskemøtene mellom arrangementene, er også en viktig mulighet for å knytte nye bånd, synliggjøre ARKIVETs arbeid og så frø for fremtidige samarbeid.

Høydepunkt for ARKIVET under uken inkluderer:

- En sterk åpning av Menneskerettighetsteltet med direktørene for alle landets sentre på scenen.
- Et åpent møte for fullt hus mellom Stortingspresident Masud Gharahkhani og Blanke Ark-ungdommene. Tema var utenforskap, innenforskap og fellesskap.

- Besøk av statssekretær i kulturdepartementet, Even Aleksander Hagen, på vårt arrangement om hvordan Fanger.no, Krigsseilerregisteret og Soldater.no bidrar til å holde viktige historier fra andre verdenskrig levende.
- Stappfulle hus på alle våre arrangement for ungdom i regi av Læringsarena og Blanke Ark i samarbeid med Arendalsuka Ung, både i Menneskerettighetsteltet og i Store Torungen.
- Et viktig øyeblikk under vårt arrangement om mental beredskap, der leder for Norsk senter for krigsseilerhistorie (NSK) deltok i samtale med stortingspolitiker Anja Abusland om hvordan NSK med utgangspunkt i krigsseilernes historier, kan bidra med innspill til Norges nye sivilberedskapslov.
- “Strukturell rasisme i Norge – hvordan bli kvitt et problem vi liker å tro at vi ikke har” løftet frem ny, etterspurt og vesentlig kunnskap gjennom en kombinasjon av ARKIVETs egen forskning og kompetanse og ekstern forskning og kompetanse.
- “Unighetsfellesskap i krigstid: En samtale om definisjonsmakt, blindsoner og nyanser som trues”. oppnådde å få israelske og palestinske, jødiske og arabiske stemmer til å møtes og skape et trygt dialogrom på samme scene. Betydelig innsats fra programansvarlig for å sette sammen et balansert og sterkt panel, og arrangementet, som ble holdt sammen med HL-senteret, ble et samtalemne gjennom uka.

*REGNSKAP
NOTER
2024*

ARKIVET

ARKIVET freds- og menneskerettighetssenter
Vesterveien 4, 4616 Kristiansand

t: +47 38 10 74 00

e: kontakt@arkivet.no

w: arkivet.no